

L'ÚS PARLAT DEL CATALÀ

EN UN TOMBANT DECISIU

JOAN M. SERRA

Primera edició, juny de 2024

© Joan M. Serra, 2024

La propietat d'aquesta edició és de

Publicacions de l'Abadia de Montserrat

Ausiàs Marc, 92-98 – 08013 Barcelona

ISBN: 978-84-9191-320-7

Dipòsit legal: B. 7495-2024

Imprès a Gràfiques 94

Disseny de la coberta: Jordi Avia

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ	9
1. El català, el gal·lès del segle XXI?	13
2. Quanta gent parla català?	33
3. Un territori ple de forats	47
4. La pèrdua de territori	59
5. La reculada en l'ús	93
6. La llengua amagada	109
7. La transmissió familiar de la llengua	121
8. Altres aspectes en la transmissió de la llengua	143
9. La immigració farà créixer la quantitat de catalanoparlants?	163
10. La independència no soluciona tots els problemes	185
11. Escenaris de futur per al segle XXI	219

Introducció

De vegades les històries personals poden reflectir els processos que segueix una llengua en el temps. El meu pare va néixer el 1921 a la colònia Pons, al Berguedà; pocs anys després la seva família es va traslladar a la colònia Viladomiu Nou i d'aquella època —1930 més o menys— explicava l'anècdota que l'única vegada que sentien a parlar castellà als carrers de la colònia era a l'estiu, quan venia a estiuejar la família Viladomiu, que parlaven en castellà als seus fills.

L'escola de la colònia era en castellà, però aquell castellà d'impostura que aprenien amb mestres catalans els relliscava i deixava molt poca empremta en aquella canalla. Una mostra evident era el meu pare que, de fet, va aprendre a parlar castellà al servei militar i encara, perquè ni de gran era capaç de lligar-hi més de tres frases seguides amb un accent horrorós, talment com els passa avui, amb el català, a més d'un i

de dos adolescents que acaben l'ESO i han fet tota l'escolaritat en català.

Els anys cinquanta del segle passat, quan jo vaig néixer, vivíem en la més negra nit de la dictadura franquista. La repressió política, a la qual estava sotmès tot l'estat espanyol, es duplicava amb una ferotge repressió cultural a totes les zones on es parlava una llengua diferent del castellà. L'escola, el cinema, la ràdio, els diaris, tot el que era lletra impresa o mitjans de comunicació audiovisuals eren absolutament en castellà... però el català era la llengua que se sentia si sorties al carrer; a les botigues només es parlava català i, al barri, la gent es reia d'una senyora que, per fer-se la fina i educada, parlava castellà. A l'escola on jo anava no recordo ni un dels meus companys que parlés castellà, sí que en recordo alguns de cognoms castellans, però aquests també parlaven català. Més endavant, a l'institut, va continuar més o menys el mateix panorama: en el meu curs de preuniversitari érem setanta, dels quals només tres parlaven castellà. En la llengua del pati no hi havia cap problema: tothom parlava català; això sí, les classes eren rigorosament en castellà.

En seixanta anys podem dir que el panorama se'ns ha ben girat a la meva ciutat, Manresa. El català ha deixat de ser la llengua majoritària del carrer i dels patis de les escoles i instituts; conec fins i tot casos de nens de 3 o 4 anys, de parla catalana, que diuen que a l'escola els altres nens no els entenen; això sí, el català ha esdevingut la llengua vehicular de la majoria de les aules i representa que ara tenim la llibertat de parlar-lo i utilitzar-lo arreu dels Països Catalans. I, un cop superats els quasi quaranta anys de franquisme i amb més de quaranta anys d'Es-

tatuts d'Autonomia a l'esquena, ara el neguit per la situació de la llengua s'escampa per la societat catalana.

Josep Pla, fa setanta anys, deia que el seu país era on, quan ell deia «bon dia», li responien «bon dia». Doncs ara el seu país potser s'acabaria al supermercat de sota casa, on li contestarien «buenos días», o «buenas», o ni li respondrien per la senzilla raó que no l'haurien entès.

Aquest llibre està dedicat a examinar l'ús oral de la llengua, aspecte fonamental per a qualsevol idioma; no n'hi ha prou amb el fet que el català s'entengui i es llegeixi, cal que es parli i que sigui una llengua imprescindible per viure als països de llengua catalana. L'àmbit que s'hi tracta és el de tot el domini lingüístic, perquè les situacions amb què es troba el català són molt diverses pel fet d'estar repartit entre quatre estats diferents.

Sembla evident que el català es continuarà parlant d'aquí a cent anys, però en quines condicions? El seu ús serà residual a finals de l'actual segle? On són els perills per a la continuïtat de la llengua? Quins són els aspectes actuals que necessitem canviar per fer possible la pervivència del català com a llengua de comunicació social?

Ja sabem que Espanya, França i Itàlia juguen i jugaran en contra nostra, mentre que la Unió Europea anirà fent l'orni. Però, fins a quin punt les nostres pròpies actituds lingüístiques, pel que fa a l'ús de la llengua, no ens aboquen a la minorització? I una reflexió final: no tenim temps, és urgent promoure l'ús de la llengua parlada. L'exemple de la situació del català a la Catalunya del Nord i a l'Alguer ens avisa que la llengua es pot perdre en menys de cent anys.

El català, el gal·lès del segle XXI?

El català és una més de les llengües europees que tenen una demografia mitjana, entre 5 i 10 milions de parlants. Això fa que, amb un excés d'optimisme, hom la vulgui comparar amb llengües com el suec o el danès.

Excés d'optimisme perquè, malgrat que demogràficament s'hi pugui comparar, la situació demolingüística no és pas la mateixa ni de bon tros. La seva situació i evolució la fan més comparable amb altres llengües europees minoritzades com el gallec o el frisó; o com havien estat fins a finals del segle XX el letó o l'ucraïnès.

Potser la semblança més adequada amb la situació del català que trobem a Europa és el cas del gal·lès. És una llengua que ha patit, els segles XIX i XX, unes circumstàncies històriques comparables a les que ha viscut la nostra llengua i que, per aquest motiu, ha tingut una evolució de la qual podem extreure una experiència de cara al futur.

1.1 El català, una llengua mitjana d'Europa

El català no és una petita llengua que es parla en un racó de món. De les 6.000 llengües utilitzades actualment al planeta, el català estaria dins el grup de les 200 més parlades. Si mirem la taula 1, veurem que el català està situat entre les 23 llengües més parlades a Europa; alguns d'aquests idiomes, a més, es van estendre a altres continents a conseqüència de la colonització europea.

Llengües europees amb més de 5 milions de parlants			
De 5 a 10 milions	De 10 a 20 milions	De 20 a 40 milions	Més de 40 milions
Albanès Búlgar Català Croat Danès Eslovac Finès Serbi Suec	Grec Hongarès Txec	Neerlandès Polonès Romanès Ucraïnès	Alemany Anglès Espanyol Francès Italià Portuguès Rus

Taula 1

Cal que ens fixem en tres detalls força reveladors:

- a) D'aquests 23 idiomes, n'hi ha 22 que són llengua oficial d'un estat independent, i l'únic que no gaudeix d'aquesta oficialitat —excepte al petit estat andorrà¹— és el català.

1. A Andorra només hi viu el 0,65% dels catalanoparlants. Per tant, podem considerar que l'absoluta majoria de les persones de llengua catalana no gaudeix dels avantatges de tenir plenament reconeguda la seva llengua.

Per tant, és l'única d'aquestes llengües que no té el suport i els avantatges que comporta tenir un estat al darrere.

- b) A Europa hi ha 11 idiomes menys parlats que el català que són llengua oficial d'un estat.
- c) El català és la llengua europea amb més parlants que no disposa d'un estat propi que protegeixi la major part de la seva àrea lingüística.

1.2 La minorització lingüística

En tots els processos de minorització lingüística hi ha tres etapes que es repeteixen i que se solen succeir en el temps sense que s'excloguin mútuament.

En primer lloc, hi ha una llengua dominant que s'intenta imposar, encara que molt poca gent la parli o la conegui, a través de prohibicions i restriccions d'ús de la llengua sotmesa.

En segon lloc, a través de diferents mitjans com l'escola i els mitjans de comunicació, acompanyats sempre de sancions econòmiques, judicials o laborals, s'engega un procés de bilingüització amb l'objectiu que la gent del poble sotmès no pugui viure a la seva terra sense entendre la llengua que es pretén imposar i, en canvi, que els que utilitzen la llengua dominant puguin parlar o exigir que s'entengui la seva llengua.²

Quan el procés de bilingüització està avançat i la majoria de la població sotmesa sap parlar la llengua imposada o almenys l'entén, comença el tercer pas: el procés de substitució. La substitució parteix de la idea que ja s'ha aconseguit estendre entre la

2. Les dues discriminacions més denunciades l'any 2022 a l'Observatori de les Discriminacions de Barcelona van ser per ser dona i per parlar en català.

societat que parla la llengua sotmesa, que la seva és una llengua incompleta, pagesívola, que denota poc nivell cultural o que és inútil per a la vida moderna; a conseqüència d'aquestes idees, determinades persones o capes socials —que ja dominen la llengua imposada— comencen a deixar de fer servir la llengua dominada en la feina o quan parlen amb persones desconegudes; i alguns de més entusiastes deixen de parlar-la amb els seus fills perquè aspiren a una millor posició social. Habitualment aquest procés de substitució comença a les classes altes urbanes i va estenent-se geogràficament cap a les poblacions més petites.

Aquests tres passos del procés —dominació, bilingüïtzació i substitució— habitualment no es produeixen successivament, sinó que se superposen en el temps i es desenvolupen en un període més o menys llarg, segons l'època històrica i les circumstàncies polítiques. Un fet que pot accelerar el procés és que grans quantitats de població de la cultura dominant s'instal·lin a viure al territori de la llengua sotmesa, amb la qual cosa el contacte lingüístic facilita la pràctica de la llengua imposada per a tota la població i la seva adopció com a llengua de comunicació general dins la societat. Al cap dels anys, la llengua sotmesa queda reduïda a un cercle restringit en què només s'utilitza en determinats àmbits familiars o d'amistat, a determinades comarques o en esdeveniments de caràcter tradicional, folklòric o simbòlic.

Si apliquem aquest esquema al català, ens adonarem que aquest ha passat, i està passant, per totes tres etapes. Hi ha una dominació política secular; des de fa mig segle, tots els habitants

dels Països Catalans estan bilingüitzats i, en alguns territoris, la substitució lingüística avança ràpidament. El català és una llengua minoritzada, entenent sota aquest concepte tota llengua que no gaudeix d'un total reconeixement legal i ús social, que no és d'obligat coneixement dins el seu territori històric i que pateix la pressió legal i/o coercitiva d'una altra llengua dominant.

El fet de ser llengua minoritzada no depèn de tenir més o menys parlants perquè no és un concepte demogràfic sinó un concepte polític i sociolingüístic. Un idioma pot ser parlat per milions de persones, i ser minoritzat, com el guaraní al Paraguai, o bé ser parlat per molt poca gent, com l'islandès, i no ser-ho.

1.3 Trobem casos similars al català a Europa?

Molta gent, amb el millor optimisme del món, compara el català amb el danès o el finès pel nombre de parlants, però la situació de minorització ho canvia tot. Ni el danès ni el finès estan sotmesos al procés de dominació política, bilingüització i substitució en què es troba actualment el català. Per tant, si volem trobar casos que es puguin comparar a la nostra llengua per extreure'n experiències o preveure què ens pot esperar en el futur, hem de buscar entre les llengües minoritzades.

Al nord dels Països Catalans tenim una gran llengua minoritzada: l'occità. El domini lingüístic de l'occità s'estén per una superfície de 190.000 km² on viuen, actualment, quasi 20 milions d'habitants dels quals a penes el 10% parla, o sap parlar, occità. La disminució en el percentatge de persones que parlen

occità, que tan sols fa un segle era la llengua majoritària a molts departaments del sud de l'estat francès, s'ha produït en gran part per la defecció dels mateixos parlants, sense que hi hagi hagut una aportació significativa de ciutadans de parla francesa. En això es diferencia del procés que s'ha produït a gran part dels Països Catalans on, a més de la defecció d'una part dels parlants, hi han anat a viure milions de persones de parla espanyola —procedents de la mateixa Espanya o de països llatinoamericans— a la segona meitat del segle xx i els anys fins ara transcorreguts del segle xxi.

Si volem fer una comparació més ajustada amb el nostre procés lingüístic, necessitem trobar una llengua europea on, a més de l'esmentada minorització, s'hi hagi produït una incorporació massiva de parlants de la llengua dominant. Aquest és el cas de Gal·les i creiem que l'estudi del seu procés històric pot ajudar a situar-nos en el nostre present i projectar el nostre futur.

1.4 Gal·les: una revolució industrial avançada

Gal·les és un país ric en minerals on, des d'èpoques antigues, s'hi explotaven minerals d'or, de plom, de zenc, de coure, ferro i carbó. L'existència d'una importantíssima conca carbonífera al sud-est del país va facilitar que fos un país capdavanter en la revolució industrial iniciada a la segona meitat del segle xviii a la Gran Bretanya.

El carbó gal·lès va servir per proveir les indústries metal·lúrgiques i siderúrgiques del mateix país i d'Anglaterra, va proporcionar carbó per al funcionament dels vaixells de vapor i va

servir per exportar el mineral a altres països. A finals del segle XIX el carbó que s'exportava des dels ports del sud del país representava la quarta part del comerç mundial d'aquest mineral. Gràcies al carbó extret a les valls properes, Cardiff es va convertir en el centre més important de l'exportació d'aquest mineral de les illes britàniques, amb un gran creixement de la població i el desenvolupament d'un port de renom mundial juntament amb un complex sistema de comunicacions terrestres i marítimes.

Gal·les no va ser únicament important per la seva mineria del carbó sinó que també va ser un gran productor de coure des de finals del segle XVIII. Gràcies a la presència de carbó, també es va desenvolupar la indústria del ferro amb ferreries rellevants des de finals del XVIII. L'any 1800 Gal·les produïa el 40% del ferro britànic, percentatge que es va mantenir gran part del segle XIX.

1.5 El creixement accelerat de la població a Gal·les

Si comparem l'evolució de la població gal·lesa amb la catalana al llarg del segle XIX i principis del XX ens adonarem que, en aquests cent vint anys, la població gal·lesa superarà àmpliament la catalana. A principis de segle XIX la població de Gal·les era bastant menor que la catalana. Al llarg del segle XIX, amb la revolució industrial en marxa, la població d'ambdós països va anar augmentant: a mitjan segle tant la població catalana com la gal·lesa s'havien doblat.

Evolució de les poblacions gal·lesa i catalana				
Gal·les			Catalunya	
Any	Habitants		Any	Habitants
1801	587.000		1797	858.818
1851	1.163.000		1857	1.652.291
1879	1.462.586		1877	1.752.033
1891	1.700.000		1887	1.843.549
1901	2.015.000		1900	1.966.382
1911	2.421.000		1910	2.084.868
1921	2.656.000		1920	2.344.719

Taula 2. Fonts: INSTITUT D'ESTADÍSTICA DE CATALUNYA; WIKIPEDIA.

Mig segle després, l'any 1901, la població catalana havia frenat el seu creixement, mentre que la gal·lesa continuava augmentant i havia arribat a sobrepassar la catalana, tendència que encara s'ampliaria més a principis de segle xx. En línies generals es podria afirmar que mentre la població catalana s'havia incrementat al llarg del XIX gràcies al seu creixement vegetatiu, la població de Gal·les havia crescut durant la primera meitat del segle XIX gràcies al seu creixement vegetatiu, però durant la segona meitat va augmentar de manera accelerada gràcies a la combinació del creixement vegetatiu amb un creixement migratori que continuaria fins a l'inici de la Primera Guerra Mundial.

El creixement de població a Gal·les al llarg del segle XIX i principis del XX es va concentrar al sud-est, especialment als

comtats històrics de Glamorgan i Monmouth, on trobem les importants poblacions de Cardiff, Newport i Swansea. En aquests dos comtats, s’hi va concentrar dues terceres parts de la població del país gràcies a una intensa emigració del camp gal·lès, juntament amb una abundant immigració de fora de Gal·les, que hi va anar per treballar a la mineria, a la indústria metal·lúrgica i a la siderúrgica que s’hi havien desenvolupat des del segle XVIII.

Creixement de població entre 1801 i 1921				
Glamorgan			Cardiff	
Any	Població		Any	Població
1801	71.000		1801	6.342
1851	232.000		1851	26.630
1901	859.931		1901	172.629
1911	1.120.910		1911	209.804
1921	1.299.728		1921	227.753

Taula 3. Fonts: COUPLAND, 1990; Wikipedia, 2023.

Malgrat l’important augment de la població gal·lesa a la primera meitat del segle XIX, i la continuada emigració des dels comtats agrícoles del nord i el centre del país cap al sud, encara faltava més mà d’obra. Aquesta la va proporcionar una important immigració d’irlandesos que s’instal·là a l’àrea industrial de Gal·les, fugint de la gran fam de mitjan segle XIX, per anar a treballar a la construcció, en l’ampliació de la xarxa ferroviària

i a les mines de carbó i de ferro. L'any 1881 una tercera part dels habitants de Cardiff eren irlandesos.

El gran desenvolupament de la indústria del carbó a la segona meitat del XIX va fer que, a la immigració irlandesa, s'hi afegís, entre 1890 i l'inici de la Primera Guerra Mundial, una important immigració procedent dels comtats de l'oest d'Anglaterra. A aquests immigrants se n'hi van afegir, en menor quantitat, altres procedents d'Escòcia, Austràlia, Polònia, Espanya i altres països. A principis del segle XX, dues terceres parts de la immigració que arribava al comtat de Glamorgan, centre econòmic del país, arribava d'Anglaterra.

1.6 El descens continuat en l'ús del gal·lès

Si fem una ullada ràpida a la taula 4, veurem el procés cronològic que ha seguit el gal·lès des que era la llengua majoritària del país al segle XIX fins a quedar reduïda a una llengua que només parla una cinquena part dels habitants de Gal·les.

En aquest procés de disminució del percentatge de parlants observem que el segle XIX, coincidint amb la industrialització del país, el gal·lès va perdre la primacia com a llengua enfront de l'anglès. El segle XX va continuar el descens del percentatge de parlants d'una manera més lenta fins al 1981, en què s'estabilitzà entorn del 19-20 % de la població. D'altra banda, però, també veiem que el nombre total de parlants de gal·lès no disminueix al llarg del segle XIX, sinó que es manté entre els 900.000 parlants i el milió; és a partir de 1911 que comença la pèrdua de parlants fins a arribar als 515.000 de 1981. En aquesta data l'ús de la llengua toca fons i, des d'aleshores, sembla

que el gal·lès ha aconseguit reduir la pèrdua de percentatge de parlants en els darrers cinquanta anys. Intentarem explicar les causes que han produït aquest descens en el percentatge d'ús per part de la població i el descens en el nombre absolut de parlants.

Any	% de parlants	Gal·lesoparlants
1879	66,1%	934.530
1891	54,4%	910.000
1901	46,1%	929.000
1911	43,5%	1.053.000
1921	38,7%	929.000
1931	36,8%	794.000
1951	28,4%	737.000
1961	26,0%	687.000
1971	20,8%	542.000
1981	19,1%	515.000
1991	19,6%	550.000
2001	20,8%	603.000
2011	19,0%	562.000
2021	17,1%	538.000

Taula 4. Fonts: COUPLAND, 1990; SCAGLIA, 2012; GOVERNMENT OF WALES, 2022; WIKIPEDIA, 2023.

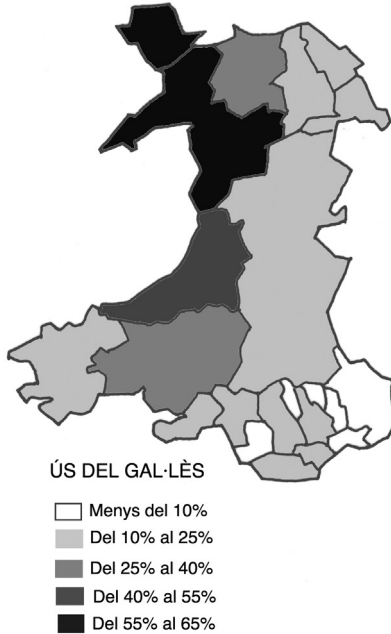
1.7 Dominació, bilingüització i substitució a Gal·les

Els monarques anglesos aconseguiren fer-se senyors de Gal·les a finals del segle XIII. Tot i això, la llengua gal·lesa, avalada pel poder polític de l'aristocràcia i els poderosos monestirs, va mantenir-se en ple ús durant els segles XIV i XV.

El 1536, l'Acta d'Unió, que va modificar la legislació gal·lesa per unificar-la amb l'anglesa, el saqueig dels monestirs i la pèrdua de poder polític, van marcar un tombant. Molts membres de la noblesa gal·lesa es van convèncer que els calia adherir-se a la monarquia anglesa i a la llengua anglesa com a signe d'estatus (FULTON, 2013). L'anglès, a partir de mitjan segle XVI, s'establí com a llengua de govern i d'administració de la justícia a Gal·les; el segle XVII continuà l'anglicització de l'aristocràcia i la burgesia que, sovint, enviaven els seus fills a estudiar a Anglaterra.

La revolució industrial que es produí a mitjan segle XVIII marcaria l'inici de la bilingüització efectiva de Gal·les. L'estret lligam entre la industrialització gal·lesa i l'anglesa va fer que l'anglès anés imposant-se progressivament com la llengua comuna del comerç i de moltes empreses amb capital anglès que operaven entre Anglaterra i Gal·les. La burgesia gal·lesa va deixar de parlar gal·lès, com ho havia fet anteriorment l'aristocràcia (JONES, 2006, p. 65-81).

Malgrat això, a mitjan segle XIX es va produir una florida de la llengua gal·lesa a través de l'aparició de nombrosos diaris, revistes i publicacions periòdiques en aquest idioma a més de diccionaris i estudis lexicogràfics; els *eisteddfod*, festivals en llengua gal·lesa on es combinen la literatura amb la música, la dansa i el teatre, s'escamparen per tot arreu.

Mapa I. Font: GOVERNMENT OF WALES, 2022.

D'altra banda, en aquest moment començà el ràpid declivi del gal·lès que el portaria, en dues o tres generacions, a ser una llengua minoritària al seu propi país. És el moment en què es fomenta l'aprenentatge de l'anglès a les escoles, l'oficialitat de la llengua anglesa es fa omnipresent en un món on cada vegada predomina més la lletra impresa i els poders de l'estat que fan imprescindible saber-lo; molts gal·lesos veien l'anglès com la llengua de les oportunitats que els connectava amb el món capitalista modern enfront d'una societat rural gal·lesoparlant.

Un fet que decanta decisivament Gal·les cap a l'ús de l'anglès

és la presència de desenes de milers d'immigrants irlandesos i anglesos que només sabien l'anglès. Aquests immigrants poques vegades aprenien el gal·lès i, en canvi, eren els gal·lesos els qui es bilingüitzaven i passaven a comunicar-se amb ells exclusivament en anglès. D'aquesta manera la població gal·lesa de l'àrea industrialitzada del sud del país (on vivia ja la majoria de la població) es va acostumar a utilitzar cada dia més l'anglès fora de la llar.

En tan sols cinquanta anys, entre 1850 i 1900, l'anglès es va convertir en la llengua comuna de les ciutats industrialitzades del sud-est del país i el gal·lès hi va quedar absolutament arraconat. La llengua habitual dels fills dels matrimonis mixtos anglo-gal·lesos era l'anglès i, fins i tot, hi hagué famílies gal·leses que van passar a parlar als seus fills en anglès per millorar les seves possibilitats d'ascens social. Aquest procés va ser tan ràpid i intens que, a finals de segle XIX, només el 2% de la població de la capital, Cardiff, parlava gal·lès (JONES, 1998, p. 226).

Entre les dues guerres mundials ja era clara la divisió lingüística de Gal·les en un sud i un est, on vivia la gran majoria de la població, fortament anglicitzada, i un centre i un nord-oest àmpliament gal·lesoparlants, la qual cosa va fer néixer la distinció entre l'anomenat *Cymru Gymraeg*, el «Gal·les gal·lès»; i el *Cymru ddi Gymraeg*, el «Gal·les no gal·lès».³

3. Recordem la distinció, que afortunadament no va arrelar, entre la Catalunya catalana, de la qual s'atribuïa la capitalitat a Vic; i la Catalunya hispanòfona, concentrada a les àrees metropolitanes de Barcelona i Tarragona. O l'invent, impulsat el 2013 per entitats i partits espanyolistes, de Tabarnia, el territori de la Catalunya no catalana.

1.8 Similituds entre Gal·les i els Països Catalans

Gal·les és un país petit, amb una superfície de 20.000 km², i una població de 3,1 milions d'habitants. L'àrea que cobreixen els Països Catalans és força més extensa, amb 68.000 km² i una població de 14,5 milions d'habitants.

Les circumstàncies històriques i econòmiques que han viscut ambdós països els darrers dos-cents cinquanta anys són diverses i, fins i tot, podríem assegurar que dins els mateixos Països Catalans aquestes circumstàncies presenten diferències importants com, per exemple, que les illes Balears mai no han tingut una revolució industrial mentre que Catalunya fou un dels primers països industrialitzats d'Europa. De tota manera podem trobar punts de contacte i semblances entre Gal·les i els Països Catalans pel que fa a la llengua pròpia.

Tant Gal·les com els Països Catalans van ser nacions que van ser sotmeses al domini d'una altra de més potent. Gal·les va caure sota la influència de la monarquia anglesa a finals del segle XIII, però fins al 1536 el rei Enric VIII d'Anglaterra no va promulgar l'Acta d'Unió de Gal·les amb Anglaterra, fet que va significar l'anorreament del gal·lès en el govern i la justícia.

Els Països Catalans, per la seva banda, formaven part de la Corona d'Aragó que, el 1516, a la mort de Ferran II d'Aragó, va quedar unida a la Corona de Castella per la figura del monarca i formà una confederació de regnes que va durar fins a la guerra de Successió (1705-1714), quan les tropes francoespanyoles van conquerir els diferents regnes de la Corona d'Aragó i el rei Felip V va promulgar els decrets de Nova Planta que van significar l'anul·lació de la llengua catalana en tots els

usos oficials i de govern. Així doncs, Gal·les i els Països Catalans van patir una dominació política, el primer des del segle XVI per part d'Anglaterra, i els segons des del segle XVIII per part de Castella.

La revolució industrial que es va produir a Anglaterra i Gal·les a la segona meitat del segle XVIII no es va produir a tots els territoris dels Països Catalans sinó que només va tenir reflex a Catalunya, on es desenvolupà una industrialització primerenca entre la fi del segle XVIII i el primer terç del segle XIX. Per tant, el cas més comparable a Gal·les dins els Països Catalans és el de la Catalunya del segle XIX pel que fa al desenvolupament econòmic. Els sectors més dinàmics de la industrialització van ser diferents —la indústria metal·lúrgica i carbonífera a Gal·les, la indústria tèxtil en el cas de Catalunya—, però els canvis que provocaren en l'estructura de la societat i l'economia van ser molt semblants.

Una altra semblança important va ser que l'expansió de la industrialització va provocar una manca de mà d'obra. Aquesta necessitat va ser suplida d'antuvi per l'emigració de les comarques agrícoles del mateix país cap a les zones industrials —durant tot el segle XIX a Gal·les, a partir de la segona meitat del XIX a Catalunya— però, com que no n'hi va haver prou per satisfer la demanda de mà d'obra, es va produir l'arribada d'importants contingents immigrants d'altres zones. Irlandesos i anglesos, entre mitjan segle XIX i l'inici de la Primera Guerra Mundial a Gal·les.

Tant la immigració irlandesa com l'anglesa van fer que l'anglès oral s'introduís com a llengua de relació entre els novins-

guts i la població autòctona, la qual es va bilingüitzar: es calcula que, a l'inici del segle xx, el 85 % dels gal·lesos ja sabien comunicar-se en anglès (COUPLAND, 1990).

A Catalunya l'arribada d'immigrants externs va ser força més tardana que a Gal·les, fins després de la Primera Guerra Mundial. La bilingüització quasi total de la població catalana —fenomen que a Gal·les s'havia produït a la primera del segle xx— no es va produir fins a la segona meitat del segle xx quan, entre 1950 i 1975, un importantíssim contingent d'immigració de parla castellana, procedent especialment d'Andalusia, es va anar instal·lant a l'àrea metropolitana de Barcelona i en altres zones industrials catalanes. Al País Valencià la primera onada immigratòria es va produir entre els anys 1960 i 1980, procedent de diverses províncies castelleses. Finalment, des de l'inici del segle XXI, hi ha una nombrosa immigració que afecta tant Catalunya com el País Valencià i, sobretot, les Illes Balears; aquesta immigració procedeix de països molt diversos però, des del punt de vista lingüístic, és molt significatiu que una part important és de llengua espanyola.

La Catalunya del Nord representa un cas especial, ja que des de fa uns cinquanta anys rep un corrent continu d'immigració francesa formada per gent retirada que s'hi instal·la per les condicions climàtiques mentre que la població jove catalana n'ha d'emigrar per cercar feina a altres llocs de l'estat francès. Això ha fet que la població catalana de naixement hi hagi quedat en minoria.

La concentració de població de parla anglesa a la zona industrial de Gal·les va ser una empenta decisiva per l'anglicització

dels gal·lesos que vivien en aquesta zona, de la mateixa manera que la concentració d'immigració (antiga o recent) que emprava l'espanyol (o el francès a la Catalunya del Nord) com a llengua pròpia o bé com a llengua de relació a les zones industrials o de turisme de masses dels Països Catalans van ser una empremta definitiva perquè s'espanyolitzés (o es francesitzés) lingüísticament la població i el castellà i el francès esdevinguessin les llengües de relació habituals.

Resumint molt, podríem sintetitzar les semblances entre Gal·les i els Països Catalans en els punts següents:

	Gal·les	Països Catalans¹
Sotmetiment polític i repressió de la llengua	Mitjan segle XVI	Principis segle XVIII: entre 1707 i 1716
Revolució industrial	Segona meitat del XVIII	Primer terç del segle XIX (només a Catalunya)
Immigracions foranes que contribueixen a minoritzar la llengua	Immigració irlandesa mitjan segle XIX. Immigració anglesa finals del XIX i principis del XX	Immigració murciana 1920-1930 Immigració espanyola (1950-1980) Immigració diversa (1998-fins ara)
Desaparició dels monolingües en la llengua del país	1921-1931	1970-1980

	Gal·les	Països Catalans¹
Els parlants de llengües foranes superen els parlants de la llengua autòctona	Principis del segle XX(1900-1910)	Finals del segle XX(1990-1995)
Disminució del nombre absolut dels parlants de la llengua pròpia	1911-1981	Dins el segle XXI, disminució dels qui tenen el català com a llengua única

1. Aquesta columna es refereix a la part dels Països Catalans sota control espanyol, on viu el 96,7% dels habitants del país. Per al 3,3 % de la població dels Països Catalans sota control francès i italià les dades serien diferents.

Taula 5

El paral·lelisme històric entre Gal·les i els Països Catalans, des del punt de vista lingüístic, són inquietants. En ambdós casos la dominació política externa i una nombrosa immigració han estat claus per estendre la imposició de la llengua dominant a tots els àmbits de la vida quotidiana i provocar la progressiva disminució en l'ús de la llengua pròpia. Poder polític i immigració s'han potenciat mútuament fins a arribar a fer majoritària la llengua imposada. Aquest tema el reprendrem en el capítol II.

SÍNTESI CAPÍTOL 1

El retrocés que va patir els segles XIX i XX l'ús del gal·lès és allisonador per a la nostra llengua perquè Gal·les es va trobar tenallat entre la doble pinça de l'opressió lingüística britànica i una immigració abundant de parla anglesa que va contribuir poderosament a bilingüitzar els gal·lesos i a substituir la llengua pròpia del país per l'anglès. Són circumstàncies que, als segles XX i XXI, s'han repetit als Països Catalans i que hi estan produint unes conseqüències negatives semblants en l'ús de la llengua pròpia.

LA DADA CAPÍTOL 1

L'irlandès, amb 80.000 parlants, i el maltès, amb 500.000, són dues de les llengües oficials de la Unió Europea amb molts menys parlants que el català.

Al segle XXI ens enfrontem amb el fet, inèdit en la nostra història, que el català hagi esdevingut una llengua minoritària al seu propi territori. Fins aquí ens hi ha portat la repressió sistemàtica d'Espanya, França i Itàlia contra la llengua, la nombrosíssima arribada de persones d'altres llengües i la desídia dels mateixos catalanoparlants.

Aquest llibre està dedicat a examinar l'ús parlat del català en el moment actual, aspecte fonamental per a qualsevol idioma; no n'hi ha prou amb el fet que el català s'entengui i es llegeixi, cal que es parli i que sigui una llengua imprescindible per viure als països de llengua catalana. L'àmbit que s'hi tracta és el de tot el domini lingüístic, perquè les situacions amb què es troba la llengua són molt diverses pel fet d'estar repartida entre quatre estats diferents.

Sembla evident que el català es continuarà parlant d'aquí a cent anys, però en quines condicions? El seu ús serà residual a finals de l'actual segle? On són els perills per la pervivència de la llengua? Quins són els aspectes actuals que necessitem canviar per fer possible que continuï essent la llengua que identifica la nostra terra?

